

KÖKTÜRK Erol, “Kent ve Çevre Forumu”, *Today's Metropol Dergisi*, Yıl: 1, Sayı: 4, Haziran 2007, s: 132-142.

METROPOL KENT KÜLTÜRÜ ve YÖNETİMİ DERGİSİ -FORUM-

KENTLERİMİZ ve ÇEVREMİZ

(1 Haziran 2007)

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Metropol dergisinin, “Kentlerimiz ve Çevremiz” konulu tartışması için bir araya geldik. 5 Haziran Dünya Çevre Günü olması nedeniyle, haziran ayımız da bizi doğrudan çevre sorunlarını tartışmaya yönlendirdi. Bu buluşmamızın çerçevesi içinde çevre sorunlarını ele almayı ve okurlarımızla paylaşmayı düşündük.

Ben tartışmaya İlhan Hocamla başlamak istiyorum. 1 Haziran 2007 tarihi açısından çekilen bir fotoğrafa baktığımızda, çevre sorunları fotoğrafında neler okuyorsunuz hocam, nasıl görünüyor Türkiye'nin ve dünyanın durumu?

Prof. Dr. İLHAN TALINLI (İTÜ, Çevre Mühendisliği Bölümü) - Çevre ve kent, bana göre o kadar boyutlu ki, değil bir sayıya, 10 sayıya sığmaz. Yalnız, benim bir ricam var; “Çevre sorunları” demeyin. Çevre, çevre sorunları... Öbür sorunların çevre sorunu olmadığını veya iklim değişikliğinin çevre sorunu olmadığını... İklim değişikliği bir sorun mudur? Bunlar ekolojide yanlış tanımlar. Çevre kelimesi zaten her şeyi anlatıyor.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK- Doğal Hayatı Koruma Derneği olarak, uzun zamandır bu konuyla ilgilisiniz. Biz, çevre konusunun birazcık da doğal yaşama müdahaleden sonra ortaya çıkan bir önemli konu olduğunu düşünerek sizi buraya davet etmek istedik. Dernek olarak, doğal hayatı koruma konusunda uğraşlar veriyorsunuz, çabalarınız var. Siz hangi pencereden görüyorsunuz konuyu?

MAHMUT NÜVİT DOKSATLI (Doğal Hayatı Koruma Derneği) - Doğal Hayatı Koruma Derneği, çok büyük geçmişi olan bir dernek. Küçük bir değişiklik yaşadı son yıllarda. Vakıf kuruldu biliyorsunuz, Doğal Hayatı Koruma Vakfı. İçinden büyük bir bölüm insan Doğal Hayatı Koruma Vakfını kurdu, bir kısmı da Dernekte kaldılar. Birtakım konularda birazcık paylaşma gibi oldu, yani su gibi büyük bir konu vakfın konusu oldu. Biz de daha çok bitki konusunu, İstanbul'un ve Türkiye'nin doğal bitki örtüsünü ele almış olduk. Hayvanlarla ilgilenenler var; onlar Ankara'da bir grup. Dolayısıyla, şöyle düşünmek istiyorum: Madem buradayız hep beraber, bu konularla ilgili dernek ve vakıfların büyük bir eylem günü olsun ve önümüzdeki sene hep beraber çevreyle ilgili olarak, ÇEKÜL, Doğal Hayatı Koruma Derneği, Vakıf, diğer çevreci dernekler, TEMA, Yeşiller, hep birlikte bir organizasyon yapalım, bir konu etrafında birleşelim diyorum, onun için hazırlanalım. Dünyayı da ilgilendiren büyük sorunlar var, İstanbul'u ilgilendirenler var, sadece bizim evimizin bahçesini ilgilendiren şeyler var. Biliyorsunuz, bazı insanlar öyle bakıyor. Bunların hepsini bir araya getirelim diyorum. Yani tanıtım için, eylem için, sorunları anlatmak için ortak bir şey yapılabilir. Herkes kendi tartışmak istediği konuyu getirir, koyar masanın üstüne, öneriler bir araya gelir, konuşulur, güzel bir şekilde ortak bir şey yapılabilir.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - 2007 yılı açısından baktığımız zaman, Doğal Hayatı Koruma Derneği olarak hangi noktada olduğunuzu düşünüyorsunuz, nasıl bir değerlendirmeniz var? Örneğin Çevre Günü nedeniyle yayınlayacağınız bildirinin ana teması nedir?

MAHMUT NÜVİT DOKSATLI - Su havzalarıyla ilgili çalışmalarımız var. Uzun bir zamandan beri bunları yasalaştırmaya çalışıyoruz. Ömerli havzası, önemli bir konu. Ama bu, bizim geçmişten gelen bir çalışmamız. Orayı sit alanı ilan etmeye çalışıyoruz. Bizim Derneğimizde, başımızda Prof. Neriman Özatay hanım, çok kıymetli, bilgili bir hanım ve bitki konusunu biliyor. Ama mesela, ben de şunu onlara taşımaya çalışıyorum: Cihangir Güzelleştirme Derneğinde kağıt takibi çok kuvvetlidir, yani bir dilekçe verip onun gerçekleşmesi için çalışmak ayrı bir beceri isteyen bir konu. Yani o konuyu anlatmak, duyurmak, halkla ilişkileri kurmak, bunların hepsi ayrı ayrı konular. Mesela, orayı sit alanı elde edebilmek de ayrı bir konu.

Prof. Dr. İLHAN TALINLI - Bu söylediğiniz şeyler çok güzel şeyler. Senelerdir benim kafamdaki problem de şu: Sivil toplum kuruluşları, bilimsel, akademik filan kuruluşlar değildir; eyleme yönelik kuruluşlardır. Yani sivil toplum kurumlarının, NGO'ların bir ülkede çoğalmasının nedeni, icranın doğru dürüst iş yapmamasından kaynaklanır. Dolayısıyla, tavır koyma konusunda sivil toplum örgütleri ürerler; yani "Biz buradayız, halkız" derler. Artık sivil toplum örgütleri platformlar düzeyine düştü. Nükleer Karşıtı Platformunun üyesiyim ben, altın madeni karşıtı üyesi benim. Bizim buralara yaptığımız şey, karşı olduğumuza dair... Ama karşıysak karşıyız, yani ille de karşı olmak için değil. Bunları yaptığımızda, o sivil toplum kuruluşunun desteğini bireysel olarak değil de; ama arkanızda Doğal Hayatı Koruma Vakfı varsa, TEMA'sı varsa, ÇEKÜL'ü varsa, diğer kuruluşları varsa, bunları, bu raporlandırma dediğimiz seviyede yapma konusunda, Doğal Hayatı Koruma Derneği hangi olaylarda hangi konulara destek verdi? Bakıyorsunuz, bir deklarasyon yayınlanıyor, "Çevre Mühendisleri Odası, Tabip Odası, Yeşiller, Doğal Hayatı Koruma Vakfı" deniliyor. Dolayısıyla, bunlar konusunda da bir bilgi verir misiniz? "Şunda eylemde bulunduk, bunda deklarasyonda bulunduk, burada şunu yaptık?" diye...

MAHMUT NÜVİT DOKSATLI - Ben Ömerli su havzasının başvurusu üzerine o konuda yardımcı olmaya çalışıyorum. Korumayla ilgili konularım olduğu için, kurulların yapısını biliyorum. Karşı çıkmaktan ziyade, bu evrak takibini yapmak, hukuku işletmek, bildiğimizi saklamadan gerekli mercilere sunmak konusu yakıcı gibi geliyor bana. Yani sadece halka, "Şunu yaparsanız şöyle olur, bu olmazsa sonucu bu olur" demenin dışında, o evrakı işletmek ve gereğinin yapılması her zaman çalışan bir sistem oldu.

İstanbul'un bitki alanlarını, endemik bitkileri tanıtmaya çalışıyoruz. Bu çok önemli benim için. Çünkü tanımazsak, bilmezsek, neyi koruyacağız, korumak istediğimiz nedir, bunu bilemeyiz. Vatandaşın onu bilmesi lazım. Yani ne kadar büyük bir zenginlik ve bu bitki zenginliği ne işe yarayacak? Yani niçin Kilyos'taki kumsaldaki bir bitkiyi korumalıyız, veyahut oradan neden kum alınmaması lazım, veyahut bir yerde niçin şehirleşme olmaması lazım? Bu tespitler var; bunlar önemli. Bunların da hayata geçirilmesi gerekiyor.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK – Türkiye pratiğine baktığımızda, demokratik kitle örgütlerinden görüş alınıyor, ama yine bilindik yollardan yürünüyor; yani oradaki demokratik toplum örgütleriyle işbirliği özde bir işbirliği mi, yoksa şekli bir işbirliği mi?

EYLEM TUNCAELLİ (Çevre Mühendisleri Odası İstanbul Şube Başkanı) - Bergama olayında yargı süreçleri işletildi, ama bu ülkede icracılar yargı kararlarını uygulamıyorlar. Bu, biraz da sizin kamuoyuyla ne kadar güçlü durabildiğinizle ilişkili. Ama Bergama, en güçlü mücadelelerden birisiydi, kamuoyu da olayların farkındaydı. Ama hâlâ orada çalışan bir maden var. Yani sadece hukuksal prosedürün tamamlanmasıyla bu ülkede bir şeyler elde edilmiyor ne yazık ki. Çok güçlü bir kamuoyunu uyandırmanız gerekiyor. Örneğin, belediye, suyla ilgili bir toplantıya bizi çağırdığında, ardından metinler geldiğinde, bakıyoruz ki, söylediklerimizin hiçbirisi metinlere girmemiş. Odamızın müdahil olduğu tonla dava var. Örneğin, Ömerli'nin zaten koruma bölgesi olması gerekiyor, havza bölgesi. Oranın, İstanbul'un en fazla göç alan bölgesi olmasının da ayrı bir nedeni var. Bence, bütün bunlar kentin iyi yönetilemediğine işaret eden şeyler.

Evet, sivil toplum örgütleri, herkes kendin cephesinden bir şeyler yapmaya çalışıyor; ama bana kalırsa, burada daha büyük bir sorunla karşı karşıyayız. Bu bir yönetememe sorunu; ama tüm Türkiye'de, sadece İstanbul'da değil. Bu iş, yönetememe sorunu. 1 Haziran 2007'de kente baktığım zaman, Orhan Veli'nin şiiri aklıma geliyor; "İstanbul'u dinliyorum gözlerim kapalı." Ama Orhan Veli'nin kapattığı gibi kapatmıyorum gözlerimi; trafik gürültüsünü duymamak için kapatıyorum, su havzalarının kirletildiğini görmemek için kapatıyorum, kaçak kentleşmeyi görmemek adına kapatıyorum, tarihi alanların peşkeş çekildiğini artık görmemek için, duymamak için kapatıyorum. Yani 1 Haziran 2007'de kente baktığımızda, ne yazık ki, tablo çok iyi değil.

Prof. Dr. İLHAN TALINLI - Çevre mühendisliği, altyapı, su, kanalizasyon, üstyapı, cep telefonundan radyoaktiviteler, baz istasyonlarından tutunuz da, trafik, hava kirliliği, acil eylem planları, çöp sorunları filan gibi, bir kentin iç içe olduğu, çok yakın temasta olduğu, onların sorun diye belirlediği şeylerinin yönetilememe sorununu da söylemedi.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Siz de diyorsunuz ki, kamuoyuna bunları mal edebilmek konusunda sıkıntılar var, zorluklar var. Gerçekten, Türkiye'de biz bir taraftan çevre konusunu ele alırken, yoksulluk konusundan ayrı düşünemiyoruz bunu. Yoksulluğun olduğu bir yerde bu çevre sorunlarını kamuoyuna taşımak ne kadar olanaklı oluyor?

EYLEM TUNCAELLİ - Birbirinden ayırırsanız olanaksız, ama birbiriyle bağlantılı hale getirirseniz olanaklı. Örneğin, çöpten bahsetti hocamız. Çöple ilgili yeni yasal düzenlemeler yapılmaya çalışılıyor ülkede. Artık her şey alınıp satılır meta haline getiriliyor ve parası olana parası olduğu kadar hizmet vermek aşamasına geldi belediyeler. Eğer insanlara bu anlamıyla gidip anlatabilirseniz derdinizi, sizi anlıyorlar. Tabii, şurada haklısınız: Tuzla'da variller ortaya çıkmadan önce gitseydik, Tuzla halkına, "Bakın, burada, sizin yaşam alanlarınızda risk var; her şey olabilir" deseydik, muhtemelen dayak bile yiyebilirdik orada, "Siz, bizim iş alanlarımızın önüne mi geçmek istiyorsunuz?" diye düşünülebilirdi. Ama Tuzla'daki olayı örnek göstererek, gidip dert anlatabiliyorsunuz. Evet, açlık, sefalet, ama hava alamıyorsunuz. Ciğerlerinize çektiğiniz hava, sizin hücrelerinize kanser taşıyorsa, bu, yemek yemek kadar önemli bir sorun artık onlar için. Bu nedenle, dert anlatamama gibi bir sorunumuz yok aslında, anlatabileceğimiz birçok argümanımız var; yeter ki ulaşabilelim, yeter ki onlarla aynı ortamlarda bulunabilelim.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - 1.5 ay sonra seçimler yaşayacağız. Aday olan partilerin milletvekili adaylarının ne kadar gündemlerinde çevre konusu?

EYLEM TUNCAELLİ - Programlarında henüz göremedim. Hiçbir partinin programında çevre konusunu göremedim.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Beyza Hocam, siz nasıl görüyorsunuz çevremizi?

Prof. Dr. BEYZA ÜSTÜN (YTÜ, Çevre Mühendisliği Bölümü) - Bizim asıl sorunumuz yönetilememe. Yönetilmemenin içinde de paydaşlar doğru yerde, doğru görev de yapmıyorlar. Bu paydaşların içinde STK'lar da var, hepimiz varız, halk da var, yöneticiler de var. Neler yapılıyor, bugün biraz kıpırdadık mı? Evet, bugün meslek odalarına bakıyorum, meslek odaları güç birliği yapmaya başladı. Bu, çok zor bir süreçtir; çünkü meslek odaları her konuda güç birliği yapmaz. Ama gördük ki, bir yığın şey elden gidiyor ortak. Meslek odaları buna başladı, birlikte karar alıyorlar, birlikte davranmaya çalışıyorlar. Bu davranışı sonuna kadar götürmek için biraz yolumuz var tabii, ama en azından yerel yöneticilere şöyle bir mesaj veriyor meslek odaları ve sivil toplum kuruluşları: "Biz farkındayız ve gerekirse, gerekli mesajları size iletiriz; yani biz sizi izliyoruz" diyorlar. İşin bir boyutu bu.

Öbür boyutuna baktığımız zaman, uygulayıcılara, yerel yöneticilere, Hükümete vesaireye bakarsanız, onlar da bu rüzgarı farklı değerlendiriyor. Avrupa Birliği geçiş sürecinde bir moda var; STK'lar varsa işin içinde, sanki hakikaten Avrupa standartlarında bir şeyler yapılıyor. O zaman, onu şöyle

kullanıyor: Bir tanesi, STK'ları ya da meslek odalarını toplantılara çağırıyor, ama kendi bildiğini yapıyor daha sonra. "Bakın, katıldı, bizim yanımızdaydılar" diyor. Bu da tutmazsa, eğer meslek odaları ve STK'lar, "Hayır, orada değildik biz. Biz, sadece izlemek için oradaydık" derlerse, o zaman kendi STK'larını üretiyorlar. Yani işi iyice dejenere etmek için çok iyi stratejiler geliştiriliyor. Onun yanı sıra, uygulamalara bakarsanız, uygulamalar vahşice.

Biliyorsunuz, en büyük dayanağımız hukuktu. Geç yapılıyor, geç uygulanıyor, yerine getirilmiyor Bergama olayındaki gibi; ama yine de hepimizin dayanağıydı, hepimizin ümidiydi hukuk, yasaya dayanarak güçlüydük. Şu süreçte, son birkaç yıl içinde yasalarla öylesine güzel oynanıyor ki... Bunu şunun için yapıyorlar: Uygulamak istediklerine ve uygulamaya soktuklarına yasal bir destek de sunuyorlar. Kıyı Kanunu böyle revize edildi ve Meclisteki bütün milletvekilleri uyudu. O yüzdendir ki, bugün bütün kıyılar 49 yıllık sürelerle özel teşebbüslere kiralanıyor ya da satılıyor bir başka anlamıyla, Danışma durduruyor ya da durdurmuyor. Bu, çok büyük bir tehlike. Bence, tam burada herkes görevini doğru yapmalı.

İlhan Bey çok önemli bir şeyi vurguladı aslında. Ben, görevim dışında bir şey yapmak istemiyorum; yani konum neyse, o konuda katkı verebileceksem bu akıştaki gidişatı durdurmaya, orada davranmak istiyorum. STK da orada davranmalı. Yani STK, eylem koyucudur, uyarıcıdır. Orada hep beraber olmalıyız. Biz başka bir boyutta görüşlerimizi vermeliyiz, meslek odaları başka. Öyle bir güç birliği yapmalıyız.

Ömerli'den geçiyorsunuz, gözle izleyebiliyorsunuz yapılaşmayı. Yani o leke konulduğu günden bu yana, 4-5 aydır o lekelerin olduğu alanlarda inanılmaz bir yapılaşma sürüyor. Bu bir tanesi.

Başka bir şey daha yapılıyor. Bir yönetici karar veriyor, "Burası korumadan çıkarılmıştır" diyor. O yönetici ya da bir başka yönetici, 70 yıllık ömrü boyunca bir sulak alanı, asırlardır hizmet vermiş bir sulak alanı koruma alanından çıkartıyor.

Dolayısıyla, bizim sorunumuz aslında, bence de yönetilememek ve bilerek, bilinçli yanlış yönetilmek. Bunun adını koyduktan sonra yola devam etmemiz galiba daha kolay olur.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK – Havada neler oluyor?

ADİL TEK (Meteoroloji Mühendisleri Odası İstanbul İl Temsilcisi) - Biz meteoroloji mühendisleri olarak, öncelikle havaya bakıyoruz, gözümüz hep havada. Havada ne olup ne bitiyor, bunları görmeye çalışıyoruz. İlk gözlemlerimiz de tabii kendi çevremizde oluyor. İstanbul'da, havada ne gibi problemler var; tabii ki, bizim açımızdan en büyük sorun kirlilik. Kentimizde yaşadığımız çevre kirliliği problemlerinden bir tanesi, kömür olayının bitmesinden sonra doğalgaz başladı, doğalgazdan sonra bir parça rahatlamamız oldu; ama bunun ardından yüklü bir miktarda araç kirliliği geldi. Araç kirliliğiyle birlikte yoğun trafik, yoğun trafiğin ortaya çıkarttığı azot oksitler, diğer partiküller. Bunun yanında da yol ihtiyaçları ortaya çıkmaya başladı. Yol ihtiyaçlarından bir tanesi de üçüncü köprü, üçüncü köprü problemi. Üçüncü köprüye kesin keskin karşıyız tabii ki. Çünkü kentin kuzeyindeki ormanlar perişan olacak. Ben öyle düşünüyorum şahsi olarak.

Rasathanede beraber çalıştığımız Dr. Ümit Antepioğlu hocamla yaptığımız çalışmada da, Marmara'da, Marmara Denizi'nin üzerindeki orta ölçek sirkülasyonları araştırıyorduk. O sirkülasyonlarda da, Marmara Denizi üzerinde çok büyük yığılmalar oluşuyor, özellikle yüksek basınç olduğu günlerde ve Yalova sırtlarına doğru da yağma yapıyor. Adalar civarına baktığımız zaman, yüksek basıncın hâkim olduğu günlerde o kirliliği görürsünüz. Bu da İstanbul'un önemli problemlerinden bir tanesi. Özellikle araç kirliliği, azot oksitlerden kaynaklanan kirlilikten ortaya çıkan sonuçlar bunlar.

Küresel ısınmayı herkes konuşuyor, hepimiz konuşuyoruz, biliyoruz boyutlarını da. Meydana gelecek olan sıcak hava dalgaları var, özellikle bu yaz için meydana gelecek olan sıcak hava dalgaları var.

Eylül ayından beri bu söyleniyordu ve şu anda belediyenin uyguladığı politikanın çok kötü olduğunu söylüyorum. Hâlâ “Suyumuz yetecek” politikasını güdüyorlar. Halbuki, benim görüşüme göre, su yetmeyecek, suyun kalitesi düşmeye başlayacak.

Şunu da söylemek istiyorum: Kandilli Rasathanesinde 1911 yılından beri gözlemlerimiz var; 1911 yılından beri yapılan gözlemler, İstanbul'a düşen suyun bu sene yüzde 50 azaldığını, yani ortalamaların yüzde 50 altında olduğunu gösteriyor. Bu gözlem serisi içinde, bu yıl, yüzyılın en kurak yılı. İstanbul açısından söylüyorum. Önümüzdeki yazın kötü olduğunu zaten herkes söylüyor; ben bir daha teyit edeyim. Sayın Kadir Topbaş, “Eylülden sonra sanki tekrar yağışlar olacakmış, eylüle kadar suyumuz yetermiş” diyor. Eylülden sonra sanki suyumuz yetermiş gibi bir düşünce var. Problem çok büyük. Eylülden sonra kimse garanti etmiyor yağışların artacağını. Çünkü ocak-şubat çok kötü geçti, yaklaşık 6'da 1'e filan düştü yağış miktarı.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Doğal Hayatı Koruma Derneği bu çerçevede içinde hangi pencereden bu olaylara bakıyor?

MAHMUT NÜVİT DOKSATLI - Bütün bu anlatılanlar şunu gösteriyor ki: Bir kere daha Türkiye'de insanlar bilimlere ve sanatlara yönelmemişler, yani öyle bir sıkıntı var. Burada bilim adamları konuşuyor ve diyorlar ki, “Bizi kal'e almıyorlar. Yani hiçbir söylediğimizi kağıt üstünde gerçekleşmiş olarak görmüyoruz.” Oysaki, burada birtakım bilimsel verilerle konuşuluyor.

Bir de yöneticilerde ve Mecliste bir sıkıntı var; ben, yurtsever insan göremiyorum. Buradaki insanların ortak paydası yurtsever olmaları. Hakikaten, yurdunu her şeyiyle, gökyüzüyle, toprağıyla, suyuyla seven insanlar. Ama bunlar da Mecliste böyle temsil edilmiyorlar. Biz böyle bir karar alınmasını istiyorken, tam tersi şeyler, babasının malı gibi kullanıyor yetkiyi...

Prof. Dr. İLHAN TALINLI - Eylem hanım, “Kamu malına zarar vermektan yargılanmalarını isterim” dedi. Yani siz, oraya bilmem neyi koyduğunuz anda, yargılanmasını isterken, ona “Vatan haini” diyorsunuz şu anda, o dönüyor size, “Vatan haini bunlar” diyor. Mesela, Nükleer Karşıtı Platformda, İnci Gökmen filan, bastık imzayı, Cumhurbaşkanına kadar gittik. “Bir ülkenin, nükleer santral yapmak kadar dışa satılmışlığı olamaz” diye, ispatlı kitaplı, bilimsel aklın bir olduğu bir şey yazdığımızda, bir gecede Meclisten çıkardılar Yasayı. Ne yazık ki, o çok güvendiğimiz Sezer, sadece 3. Maddesini veto etti. 3. Madde öyle bir by-pass edilir ki, amacı elde edecek, hedefi vuracak hiçbir başarımız yok. Bunlar sorunlar. “Ne yapabiliriz”e gelindiği zaman da bu karamsarlık ortaya çıkıyor. Ben de karamsarıım.

MAHMUT NÜVİT DOKSATLI - Şile'deki yeni imara açılacak havzalarla ilgili itiraz etmeye hazırlanıyoruz. Tabii, rant olduğu zaman, kolay olmuyor. Bunun karşısında durmak tabii ki kolay değil; ama bir kişinin dilekçesi bile çalışabiliyor. Bu anlamda, bütün bu yolları sonuna kadar denemekte fayda var.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Size şunu soracağım: Bu noktasal kazanımları asla azımsamamakla birlikte, Afşar Timuçin Hoca deyişiyse, poşet toplayarak, pet şişeleri toplayarak çevre sorunlarının üstesinden gelemeyiz artık. Bu noktada, bir taraftan bu iyimser noktasal kazanımlar mücadelesini verirken, öbür taraftan neyin mücadelesini vermek gerekiyor?

Prof. Dr. BEYZA ÜSTÜN - Yasaların hızlıca değiştirildiğini söyledim. Bunu hepimiz biliyoruz. Ama bu yapılırken, aslında yapmakta oldukları şeyi kotarmak adına yapıyorlar; yani bir sonraki yapacaklarıyla ilgili değil, şu anda yürüyen yasaya aykırılıkları yasaya uygun bir kılıfa döndürüyorlar. Bir başka şey daha yapıyorlar. Sivil toplum kuruluşlarını da yanına alıyor ve yine Avrupa Birliği sürecinde, “Bakın, biz bilimden yanayız, biz kendi aramızda da tartışıyoruz...” Eğer böylesi planlamaya aykırı davranışları sergileyen insanlar bilimciyse, ben kendi adıma söylüyorum, ben bilimle ilgili hiçbir şey yapmıyorum. Aynı kategoride olmak istemiyorum. Oradaki arkadaşlara da soruyoruz, “Ne yapıyorsunuz?” diyoruz, “Bütünüyle ilgilenmiyorum ben, kendi konumla

ilgileniyorum. Bu, emperyalizmin ya da moda olan deyimiyile küreselleşme mantığının tipik çerçeve çizmesidir. Size öyle bir çerçeve çizdirir ki, siz, bütünündeki sıkıntıyı sorgulayamazsınız. Bu, çok tipik bir uygulamadır.

Prof. Dr. İLHAN TALINLI - Politika, bir vizyon ve misyon gerektirir. Arkasından, bu bir plan gerektirir. Plan, bir program gerektirir. Program, bir projeler dizisi gerektirir. Yapılabilirlik, fizibilite ister. Bu, yasalarla çerçeveselenir ve uygulanmaya başlanır. Luplar dönmeye başlar, feedback tarafında yanlış giden bir şey varsa dönülür, vizyon değiştirilir. Bu aşamada, Mahmut Beyin söylediği o hedeflere ulaşmada bugün için çok başarılı görünen bir hedef, o genel plan içerisinde birdenbire döner ve Demokles'in kılıcı gibi, karşınıza kötü bir sonuçla çıkabilir veyahut da onu birileri size silah olarak geri çevirebilir. Beyza Hanımın mesajının özü bu.

Prof. Dr. BEYZA ÜSTÜN - Ben, hiç pesimist değilim, teslim olmuş da hiç değilim; ama ben, oluşturulan, yürümekte olan stratejileri görebiliyorum, hepinizin gördüğü gibi. Ama bunlardan kaçmamız gerekiyor. Ben, sonuca bakıyorum, uygulamaya bakıyorum, iyi şeyler yapmadıklarını görüyorum. Bir politikanın olmadığını görüyorum. Bir Trakya ayağa kalkıyorsa, "İstanbul'un çöpü Trakya'ya geliyormuş. Hocam, ne yapacağız? Sayın Başkan, Çevre Mühendisleri Odası olarak ne yapmamızı öneriyorsunuz?" diyorsa, o zaman İstanbul 1/100.000'lik metropoliten plandan bahsetmemiz mümkün değil. Havzalar korumadan çıkarıldı, şakır şakır korumaya açık kanalizasyon haline döndürülüyor. Buna barajlar dahil. Su miktarını hiç konuşmayalım. Kalitesi zaten bozulan miktarları konuşmanın hiçbir anlamı yok.

Yasa öylesine devreden çıkartılıyor ki, ÇED Yasasından, golf sahaları, maden aramalar kapsam dışına alınıyor. Bakın, Danıştay'ın, golf sahalarıyla ilgili olan hasbelkader üç bilim üyesinden bir tanesiyim. Antalya'ya yaklaşık 3 senedir gidiyoruz biz, adım adım, parsel parsel. Bu son gidişimde, 10 tane parsel... Biz, golf sahalarını durdurmak için gidiyoruz. Niçin? rapor yazmaya gidiyoruz. Tespit yaptığımız sırada 3 tanesi işletmeye açılmıştı. Biz, İstanbul'a dönüp, "Bir dakika, hangi notu aldık?" diyene kadar iki tanesi daha işletmeye açılıyordu. Biz, hâlâ raporumuzu tanzim edemiyoruz Nedenini söyleyeyim size. Çünkü benim rapor yazmam için bir yığın bulguya ihtiyacım var; sadece gözlemime değil, ölçümlerime ihtiyacım var. O ölçümlerin bize ulaşması için, yaklaşık bir ay gerekiyor. Bu arada iki tanesi daha işletmeye alınıyor. Gerekçe nedir, biliyor musunuz? Turizm Bakanlığının temsilcisi son derece iyi bir bürokrat gibi görünüyor. Diyor ki, "Golf oynamak isteyen 10 ayrı parkurda oynamak istiyor." Çok güzel.

Bu alanlar çok şık görünüyor... Ama birden bir gerçek sizi kendinize getiriyor. Orada kesilen ağaçlar 1950 yılında tek tek dikilmiş ve bugün kesilenler kesilmiş, kesilmeyenler için de altına çimenler serildiği için ve kil tabakası serildiği için sular tutulsun diye. Ama görüntü çok güzel, ışıltı ışıltı. Yani şunu söylemeye çalışıyorum: Öylesine büyük bir stratejiyle karşı karşıyayız ki, sadece tek amaç var; maddiyat, para, meta. Dolayısıyla, buna ulaşmak için yasa tanımıyor.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Çevre konusunda tehdidin hangi aşamasındayız?

EYLEM TUNCAELLİ - İyi yönetmemekten ya da bilinçli olarak kötü yönetmekten dolayı tonla sorun yaşıyoruz. Havamız kirlendi, artık insanların temiz hava soluma şansı yok. Atık varilleriyle toprağımıza zehir katıldı. Yani bu, ekolojik bir bütündür ve bütününe bakmak gerekir. Havası, suyu, toprağı, insanı, gürültüsü vesaire bütün bunlara bakmak ve böyle değerlendirmek gerekir. Bu anlamda, çıkan tablo iyi bir tablo değil; ama bunun en önemli nedeni, kaynakların doğru kullanılmaması, yönetenlerin bu işi yönetemediğini itiraf etmesi... Yani başka bir nedeni yok.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Kirlenlerin bundan kendi iradeleriyle vazgeçmesi umudu, ya da niyetleri var mı?

EYLEM TUNCAELLİ - Çevre, rant olarak görüldüğü sürece, bu biraz zor. Oradaki tehlikeli atıkları toprağa gömmenin herhangi bir maliyeti yoktu; ama eğer düzenli depolama tesislerinde bu işi kontrol

etmeye çalışsardı, sanayi için bir maliyet getirecekti. Öncelikle sizin politikanızı belirlemeniz gerekir. Bu ülkenin çevre politikası yok; enerji politikası olmadığı gibi. Bir politikanız olmalı ve politikalar uyarınca devam etmelisiniz.

Prof. Dr. İLHAN TALINLI - Evrimsel boyutunda şu vardır: Sonuç olarak, “Buna mani olacaklar mı?” dediğiniz insanlar, Eylem hanımın dediği gibi. Ekolojistler, “Ortada bir yumak var, dolaşmış, karmakarışık. Siz çevreciler bunun içerisinde bir tanesini çekiyorsunuz, bununla uğraşıyorsunuz” diyorlar. “Mesela, ne yapıyoruz?” diyorum, “Suları arıtıyorsunuz, ‘Elektrikleri kapatın’ filan diyorsunuz. Çünkü ekoloji denilince, “Bu yumağı görmemiz lazım.”

Amerika Birleşik Devletlerinde, bildiğim, derslerime konu ettiğim bir yasa vardır; adında çevre geçmez, “Kaynak Koruma ve Geri Kazandırma Yasası.” Bakınız, bütün dünyada bütün faaliyetler, nefes almamızdan nükleer santral kurmaya kadar, köprü kurmadan tarıma kadar bütün faaliyetler bir ekosisteme etki yapan ve karşılığında o ekosistemin kaynağını kullanan, insanını, florasını, faunasını, yerini, suyunu, tuzunu, gölünü kullanan faaliyetlerdir. Bu kaynak tükendiği anda sürdürülebilirlik durur. Kaynak tükenmeye başladığı anda sürdürülebilirliğin devam etmesi için, kaynak bitince ölüm başlar. Bu, ekolojik prensiptir. Buna doğa section’la karşılık verir. Bunun dengelendiği nokta klimax noktadır. Termodinamik bir bilimsel kuraldır, buna bir tepkiyle karşılık verir, veremezse patlar. Çevre sorunu dediğimiz şey budur.

Küresel ısınmaya gelince, ben inanmıyorum. Bilimsel olarak inanıyorum. Karbondioksit arttı, 263 miligram/metreküpükten 483’e çıktı ve ısıyı topladı, global olarak ortamla 0.8’lere yükseldi. 2.5 derece yükselirse şu olacak... Ne zaman olacak? Bir 100 yıl sonra bu senaryoların karşılığında, mesela denizler mi gelecek, karasal yaşam mı bitecek? Hayır, ellerinin arası denizde yüzmeye müsait insanlar oluşacak muhtemelen. O, o günün sorunu, o günün klimax noktası. Onun önüne geçmek mümkün değil.

Evrimsel olay bu iken, devrimsel çözümlere geldiğimizde, yönetememe sorunu... Şu anda ben bugüne bakarım, yani envanter budur. Dün, benim boğazımda kaç miligram oksijen vardı, bugün ne var; ancak bu, klimax noktaya ne kadar gidip geldim, bunu gösterir. Bu ülkenin çevre kaynakları, benim aklımın erdiği kadarıyla, son 30 yıldan beri satılmış ve peşkeş çekilmiştir. Bunda, bu 5 yıllık son hükümetin, ondan evvelki yerel yönetimlere bakarsak 12 yıldır anormal bir çevre kaynaklarını peşkeş çekme görmüşüm.

Fosil yakıtın kullanımına karşı çıkarken, sana, örneğin rüzgar enerjisinden söz ediyoruz... bu rüzgârdan 7 senede 20 bin megavat enerji üreten bir Almanya gözünün önünde ki, emperyalist bir ülke ve bunu yaparken de eski teknolojilerini sana postalayıp çimentosunu senden almak isteyen bir ülke. 20 bin megavat nedir, biliyor musunuz? Benim ülkemin yüzde 66’sıdır. Benim rüzgarım senden az mıydı da, ben petrole ve fosil yakıtı, doğalgaza vesaireye mahkum oldum?

Hocamız dedi ki, “Doğalgaza geçince, hava kirliliği biraz hafifledi.” O da bilmem kaç sene evvelinin, kömürden çıkan SO2’nin, asit yağmurlarından kurtulmanın yoluydu. O gün için bir çözüm olarak görüldü. Birdenbire evrimsel şey bize gösterdi ki, o da fosil yakıt.

Sonuç, yenilenebilir enerjiye geçebilecek kadar büyük bir vizyon, bunun karşısında seven sisters denilen petrol kartellerinin mücadelesi ve onun uşakları hükümetler, icracılar. Bunlar gelecekle, benim çevre kaynaklarımı... Mandena Şiva der ki, “Toprağa bir kerelik bir şans verin; kendini yeniler.”

Ben çok felsefe yaptım; ama politikalar derken, çevre kaynaklarının korunmasına yönelik politikalar evladır. Korunma, tedaviden, arıtmadan evladır, “Ekonomiktir” der tıpçılar, ben “Evla” diyorum ona, çünkü paradan anlamam. Dolayısıyla, bunu ortaya çıkaracak çözüm önerisi istiyorsanız, politika anlamında budur. Arkadaşımın dediği de budur; yani yönetilememe, çevre kaynaklarına hücum, emperyalizmin, yani sömürü düzeninin tartışılmaz prensibidir. Bunun böyle olduğunu da inkar etmiyorum. Hoca çok güzel anlattı onu da. Emperyalizm budur işte! Emperyalizmden bahsedenden

korkanlar da emperyalistin ta kendisidir. Dolayısıyla, 5 Haziran günü eğer ses çıkarılacaksa, bilinç yaratılacaksa, kaydettiğim gibi, hepsine varım. Hiçbir şeyi küçümsemem.

Eğer böyle bir yararı olacaksa, “Çocuklar, elektrikleri kapatın, tüketim toplumu olmaktan çıkın, çevre kaynaklarınızın üzerine yüklenmekten kaçının. Büyükleriniz de böyle yapsın, küçükleriniz de böyle yapsın” demek de bir çaredir, bunun bilincini oluşturmak da bir çaredir bu global çerçevede. Elektriği söndürmekten başlayarak, iki çay içeceğime bir çay içerek, oradaki enerjiyi tasarruflu kullanarak, bunları yaparak, yenilenebilir enerjilere geçerek, kendimden başka insanların yaşadığını da bilerek, ileriye ne bırakacağımı bilerek, doğayı severek, onunla uyum içinde yaşamak felsefesini de evrimsel bir çözüm olarak; devrimsel çözüm olarak da bütün söyledikleriniz, bütün yaptıklarınız, hepsi aynı ülkeye doğal olarak gider. Bunu söyleyeceğim.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Siz, paketteki hiçbir şeyi yadsımıyorsunuz, paketin içindeki her şeye hak ettiği kadar değeri veriyorsunuz. İnsan-doğa ilişkisinde ya da insan-çevre ilişkisinde, bu egemen olma düşüncesinden vazgeçer mi insan sizce?

Prof. Dr. BEYZA ÜSTÜN - Vazgeçmek zorunda kalacak. Kuşkusuz kendiliğinden olmayacak... Ama tehlikeyi görmeye başlayınca olacak, mecburen olacak. Bir kere, doğa bize ait değil; yani insanoğlu doğanın içinde sadece olanlardan bir tanesi olduğunu kavradığı gün, umarım çok geç olmaz. O zaman mecburen başlayacak. Bunu öne çekmek istiyorsak, hep beraber kolları sıvayacağız, herkesin görevi neyse bu başlangıcı yapmakla onu yerine getireceğiz. Burada konuşulan her şey çok kıymetli ve yüzdeyüz katılıyorum İlhan Hocaya da, yani pakete bütün bakmak lazım; ama bence daha stratejik ve yukarıdan bakmak lazım. Daha planlı, daha ivedi bakmak lazım. Bu, çok kötümser bir şey değil. Daha hızlı çözüm üretmemiz gerekiyor ve bu çözüm üretimlerimizi de, evet, eğitimlerimizi yapalım, şunları kapatalım; ama daha yukarıda planlamalarla stratejiler oluşturarak yerine getirelim.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Çevre, gelecek tartışılırken, bir de çölleşme tehlikesinden söz ediliyor. Siz böyle bir tehlike görüyor musunuz önümüzdeki süreçlerde?

ADİL TEK - Özellikle İç Anadolu Bölgesinde bir çölleşme tehlikesinin var olduğu zaten gözüküyor. Bir de sulamadan kaynaklanan bir problem var. İç Anadolu Bölgesinde tuzlaşma var özellikle. Tropikal kuşağın yukarıya doğru kayacağı hesaplanıyor zaten.

Dünyayı bir canlı organizma olarak görüyoruz hep. Dünya, kendini kirleteni yahut kendine zarar veren kızgın bir şekilde üzerinden atacak, nüfusumuzu azaltacak.

Küresel ısınmaya ilişkin 100 yıllık bir veri var elimizde. Sıcaklıklar artıyor, minimum sıcaklıklarda artmalar var; bu gözüküyor. Son yapılan bir çalışma vardı, bir rapor; okuduğum raporda da, su çevriminde fazlalaşma olduğu gözüküyor. Bir de, Havai’de bir ölçüm merkezinde ölçümlerde bu net olarak gözüküyor. Küresel ısınma var.

Prof. Dr. İLHAN TALINLI - ICCP raporunun içinde yüzyılın senaryoları var. ICCP raporunu hazırlayanların arasında Türkiye’den temsilci olarak gönderilen Zekai Şen ve Mehmet Karacan’ın bir açıklamasından dinlediğim kadarıyla, 2070 yılına kadar Türkiye için planları, programları var. “Nedir bunlar?” diyorsunuz, cevap vermiyorlar. Ben, olduğuna inanmıyorum; çünkü onlar, “Türkiye’de bunların hiçbirisi olmayacak” filan gibi birtakım afaki veriler üzerinden hareket ediyorlar. Ben, bir türlü cevabını alamadım, bir televizyon programında da alamadım. Somut bir şey söylenmiyor. Ne sorarsanız, “2070 yılına kadar Türkiye’de çalışmalarımız var, proje var” diyorlar. Çünkü biliyorsunuz, Kyoto sürecini işletmedik biz.

ADİL TEK - Bu küresel ısınma konusunun altında başka gerçekler de yatıyor olabilir. “Nükleer enerjiyi mi dayatacaklar bize?” diye kafamızda döndürüp duruyoruz. Kırk katır mı, kırk satır mı? “Fosil mi, nükleer mi? Tercih edin” problemi.

Rüzgâr problemi hakkında bir şey daha söyleyeyim. Biz, 1990 yıllarında bir rüzgâr fizibilite çalışması yaptık, bir özel şirket için yapmıştık. Ölçümleri aldık, modelledik, güzel bir fizibilite oldu. Ankara'ya gönderdik fizibiliteyi, bürokraside takıldı kaldı. “Siz, burada bu kadar şey üretemezsiniz. Az üretmişsiniz, burada çok rüzgâr var. Sizin fizibiliteniz geçmez, olmaz” dediler. Niye, parayı sen mi yatıracaksın; yok. “Siz, ülke kaynaklarını kötü kullanıyorsunuz.”

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Kyoto'yla ilgili bir şeyler söyleyecektiniz. Ondan sonra da soruyorum: Ne yapmalıyız?

Prof. Dr. İLHAN TALINLI - Rio Konferansından sonra, ondan evvelinde, iklim değişikliğiyle ilgili Birleşmiş Milletler Çerçeve Programı, bunlar dördüncü raporlarına gelinceye kadar, dünya üzerinde bütün bu karbondioksit üretimlerinin hepsinin karşılıkları bulundu, ölçülüp biçildi. Türkiye, nüfusu açısından ve ürettiği karbondioksit açısından 13. sıraya, bir de 26. sıraya oturdu. Sonra, maatesüf, bu ülkenin ulusal solcuları da dahil bir kesim, “Bu Kyoto bir aldatmacadır” diyor. Biz imzalamadık, iyi ki imzalamadık; çünkü imzalamaktan başka, bir de onaylama süreci var. O sırada hükümetimiz de, bundan önceki de, bu da, “Efendim, bunun bize maliyeti 25 milyar dolar olacak” dedi. Böyle kafadan bir rakam uydurdu ve bu imzalamama süreci sonucunda karbondioksit şeyimizi yüzde 350 katladık. Biz imzalamadık. Dünya üzerinde kırmızıyla gösterilen bir-iki ülkeden biri bizdik. Halbuki biz, üretilen 80 milyon karbondioksit hesabından dolayı gelişmiş ülkeler sınıfında kalmıştık ve dolayısıyla, gelişmemiş ülkelere karbondioksit payı kadar yardım etmek durumundaydık. Bunun hesabını yaparak, 25 milyar dolarlık bir zarara gireceğiz diye, böyle bir ahmakça hesap yaparak imzalamadık. Halbuki imzalasaydık, o gün içinde bulunduğumuz o sayıdan -galiba yüzde 12 filandı- yüzde 5'lere düşürme gibi bir sorumluluğumuz vardı. Şimdi yüzde 76'dan düşmek zorundayız. Bunun maliyetini kimse hesaplayamadı. Onun aksine, biz ekolojist görüş olarak, Kyoto söylediği için değil, dünya söylediği için değil; biz, fosil yakıtlarımızın karbondioksit emisyonlarını sadece insanımız için, dünya vatandaşlığı için düşürmek zorunda oluşumuzu bir ekolojist duruşla söyledik.

Bakın, 1927 yılı, Atatürk, “Dünya vatandaşları açlık, açgözlülük, kin ve nefretle eğitilmemelidirler” diyor. Bakın, “Türk insanı” demiyor. Dünya vatandaşlığı gibi bir kelimeyi 1927'de telaffuz edebilen bir insan. Bana ne Kyoto'dan! Ben, dünya vatandaşlığından söz ediyorum.

Sonraki sorunuz neydi?

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Ne yapacağız hocam?

Prof. Dr. İLHAN TALINLI - Bilmiyorum. (Gülüşmeler) Evrimsel çözümle devrimsel çözüm arasında, bütün bu skalanın hepsine katılıyorum. Yani elektrik söndürmekten başlayalım.

Politika, vizyon, misyon, plan, program, proje, fizibilite. 100 milyon dolar Gayri Safi Milli Hâsılamız olsa ne olur? Gölcük'ün üzerine koyduğunuz, denize yaptığınız evleri bir çerçevede almadı mı sizden geriye? Yani bilmiyorum derken bunu söylemek istiyorum. Nükleeri sorarsanız, detayları sorarsanız, hepsi için o kadar kızgınım ki, anlatamıyorum. Bir Çevre Kanunu çıktı bundan 2 sene evvel. Demin anlattı hoca, “Petrolü, madeni, golf sahalarını çıkardı” dedi. Nükleeri de çıkardı. Çevre Kanununda, Layla'ya, Reyna'ya kesilecek gürültü cezalarının fiyatı olur mu yahu? Yani böyle bir mantık, böyle bir “Ben yaptım, oldu” mantığı olur mu? Bana “Çözüm” dersiniz, çözümünü bilmiyorum.

Çevreye danışılmadan yapılacak hiçbir politika, hiçbir kanun, kanun değildir. Ben böyle bakıyorum. Çevreye danışılmadan, onun diyeti alınmadan, onun negatifleri göz önüne alınmadan yapılan hiçbir kanun çözüm değildir.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Odalar açısından bakıldığında hangi pencereden bakmak gerekiyor?

EYLEM TUNCAELLİ - Çözüm nedir? Bilim bizim mihenk noktamız. Yani biz, her doğru bildiğimiz şeyi gidip bilim adamlarımıza sorarız... Ama günümüz Türkiye'sinde gördük ki, entelektüel

olabilmek, yani kendisine bilim adamı demek yetmiyor. Para, korku, iktidar hırsı, bunları yadsıyarak, doğru bildiklerini sadece doğru olduğu için söyleyebilen insanların politikalarıyla, programlarıyla, onları dinleyerek, bu işin yapılabilmesine inanıyoruz. “Dünya bizim” dedik, ama artık bunun farkına varalım ve yürüyelim. Hep çoğunluk bizdik, azınlık hep iktidar ya da başkalarıydı; ama artık çoğunluk...

Prof. Dr. İLHAN TALINLI - Buraya bir şey ekleyeyim. Bu cümleyi başka türlü söyleyeceğim. Bir rektör adayydım, ama seçilmek için değil. Orada bir cümlem var; “Bilim, bilgiyi bir yerden alıp bir yere koymak değil; üzerine felsefe koyarak üretmektir.” Söylediğin sözü öyle anlıyorum. Yani bana sorduğun şeyin bilgisini benden alıp, üzerine felsefe koyarak üretiyorsan, o bilimdir, ona inanmak lazım.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Çevre konusunu ele alırken, felsefi boyuttan da yaklaşmaya çalıştınız. Bir de olayın etik boyutuna değinseniz... Çözüm üzerine düşünürken, yani çevre ve etik konusunda bir şeyler söylemenizi rica ediyorum sizden.

Prof. Dr. BEYZA ÜSTÜN - Çevre etiği konuşmak için şunu öneriyorum: Kendisine bilimci diyenin, “Ben çevreciyim” diyenin, hepimizin, rüzgârın içinde, rüzgârın estiği taraftan gitmek yerine, ara ara biraz yükselip, bütüne bakıp her şeyi görmesi gerekiyor. Burada en büyük görev STK’ların; o uyarıyı en büyük onlar yapıyorlar.

Artık çok yükseklerde birtakım stratejik kararlar almamız gerekiyor, çok bütünsel bakmamız gerekiyor. Biraz daha ulusal bakmamız gerekiyor; yani bu, “Türkiye sınırlarındayız, Türk için bakalım, Türkiye için bakalım” anlamını taşıyor, bütün değerlere sahip çıkmak anlamını taşıyor. Mesela, Kyoto’dan girdik. Hepimiz biliyoruz aslında oynanan oyunları. Bir oyun oynanıyor aslında. Bir ülke düşününüz ki, baca gazı emisyonlarını yüzde 10’larda, 20’lerde ölçebilen bir ülke. Denetimlerde aksaklıklar, araştırmalardaki birbiriyle örtüşmeler, tekrarlar, atlamaları da göz ardı etmeyelim buralarda. Birileri diyor ki, “Türkiye’nin bilmem ne değeri buna ulaştı.” Çok merak ediyorum, bunu nereden ölçüyorlar; Türkiye’den geldiğini, Türkiye’nin kaynak bazı olduğunu nereden ölçüyorlar? Sonra karar veriyor birileri, “Ben şeyimi tutturamadım, daha bol bol size satabilirim.” Kimin fazlasını, kim, kime satıyor?!

Bir başka boyutu var. Türkiye’de uluslararası sanayileşme var; hepimiz izliyoruz. Lütfen, adı yabancı olan üretimlerin proses akım şemalarına bir bakın. Ne kadar kirli üretim varsa Türkiye sınırları içine gönderiliyor. Bunlar nedir; bunlar etik dışıdır. Buna yol açanlar, bunu onaylayanlar ve yanında duranlar... O zaman, hiç çevreden bahsedemezsiniz.

Hep beraber aynı şeyi söyledik; doğanın içinde insanoğlu herhangi bir birim, herhangi bir katılımcı. Bunu böyle görmezsek, yolumuza devam edemeyiz. Çok hızlı şekilde çevre kirlenmeye devam ediyor. Niçin? Tamamen yanlış uygulamalar ve yanlış politikalar sonucunda. Bunun karşısında durmamız gerekiyor. Bunun karşısında da ancak görebildiğimiz yerden bakarak durabiliriz...

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Adil Bey, ne yapmalıyız?

ADİL TEK - Meteoroloji mühendisi olduğum için, şu an için hep küresel ısınma konusuna bakıyorum. Çok iç açıcı gözüküyor tabii ki. Ülkemize doğru göçler de başladı aslında. Kuşadası’nda İngilizlerin evler almasını anlayamıyorum. Alabilirler, yani insanlar her yere gitsin, sınırlamalar getirilmesin dünya üzerinde; ama bu tarafa doğru da büyük göç olması, GAP’la çok ilgileniliyor olması... GAP çevresinde de çok arazi satıldığını işitiyoruz. Oralarda sulak alanlar oluşuyor, ama Türkiye çok etkilenecek gibi de gözüküyor. Bir de şu var: İklim değişikliği açısından Türkiye’de çok kuvvetli çalışmalar yok. Bir ihtiyacımız da şu: Türkiye’de bir iklim araştırmaları merkezinin kurulması. Hatta, suyla ilgili de birtakım ihtiyaçlar var.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Doğal Hayatı Koruma Derneği gelecek için neler söyleyecek?

MAHMUT NÜVİT DOKSATLI - Biz, dernekler, STK'lar olarak, bu bilimi, bilgiyi topluma taşımak ve gereklerini yapmak üzere çaba gösteriyoruz. Size de, bu güzel Derginiz için küçük bir önerim olacak. Eğer Mimar Sinan'ın evine su aldığı için mahkemeye verilmesini bir gündeme getirirseniz sevinirim. Onun belgeleri de var, tarifler var o belgelerde.

Güzel bir korumacılık sözü vardır; yani Kızılderililerin kendi yurtlarını korumayla ilgili olarak, toprak satışıyla ilgili olarak bir beyannameleri vardır. Diyor ki Kızılderililer, "Bu topraklar bize ait değil, biz topraklara aitiz." Topraklara, bir yurda, dünyaya böyle bakmak lazım, hepimizin toplum olarak buna çaba göstermesi lazım; yani topraklar bize ait değil, biz topraklara aitiz. Bunun gereklerini yerine getirmek lazım, böyle davranmak lazım diye düşünüyorum.

Dünya böyle değildi; baktığımız zaman, sular altındaydı. 15 bin yıl öncesi başka türüydü. Tabii ki, öyle kalmadı, böyle de kalmayacak, değişecek; ama bizim müdahalelerimizin olumsuz yönde olmaması lazım. Dünya böyle değildi, böyle de kalmayacak elbet; ama biz, onu olumsuz doğru sürüklemek için çaba göstermemeliyiz. STK'lar bunun mücadelesini veriyor her bakımdan.

Prof. Dr. EROL KÖKTÜRK - Hepinize çok teşekkür ediyorum. Gerçekten çok keyifli bir tartışma oldu, renkli bir tartışma oldu. Dergimiz adına sizlere teşekkür ediyorum.